

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

**НАУКОВИЙ ВІСНИК
УЖГОРОДСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ**

Серія

ПРАВО

Випуск 21

Частина II

Том 2

Ужгород-2013

Журнал включено до переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук з юридичних дисциплін.

Постанова Президії ВАКУ України № 205/5 від 08 червня 2005 року.

Проведено перереєстрацію видання, Постанова Президії ВАКУ України № 105/3 від 08 липня 2009 року.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

- Головний редактор:** Бисага Ю.М. – д.ю.н., професор
Заст. гол. редактора: Гарагонич О.В. – к.ю.н., доцент
Вчений секретар: Белов Д.М. – к.ю.н., доцент
Члени редколегії: Бобровник С.В. – к.ю.н., професор
Булеца С.Б. – к.ю.н., доцент
Воронова Л.К. – д.ю.н., професор, академік Академії правових наук України
Гомонай В.В. – к.ю.н., доцент
Греца Я.В. – к.ю.н., доцент
Грошевий Ю.М. – д.ю.н., професор, академік Академії правових наук України
Дзера О.В. – д.ю.н., професор, член-кореспондент Академії правових наук України
Козюбра М.І. – д.ю.н., професор, член-кореспондент Академії правових наук України
Колодій А.М. – д.ю.н., професор
Кубічек П. – к.ю.н., професор, Університет імені Я.А. Коменського, м. Братислава (Словацька Республіка)
Лазур Я.В. – д.ю.н., професор
Лемак В.В. – д.ю.н., професор, член-кореспондент Академії правових наук України
Марек К. – к.ю.н., професор, Університет імені Т.Г. Масарика, м. Брно (Чеська Республіка)
Марцеляк О.В. – д.ю.н., професор
Митровка Я.В. – к.ю.н., доцент
Палінчак М.М. – к.і.н., доцент
Патакійова М. – професор, доктор права, к.ю.н., проректор Університету імені Я.А. Коменського, м. Братислава (Словацька Республіка)
Петришин О.В. – д.ю.н., професор, академік Академії правових наук України
Праневічне Б. – к.ю.н., професор, Університет імені Миколаса Ромеріса, м. Вільнюс (Литовська Республіка)
Рогач О.Я. – д.ю.н., професор
Семерак О.С. – к.ю.н., професор
Сідак М.В. – д.ю.н., професор
Скрипнюк О.В. – д.ю.н., професор
Фазикош В.Г. – к.ю.н., професор
Чечерський В.І. – к.ю.н., доцент
Ярема В.І. – д.е.н., професор

Рекомендовано до друку

**Вченою радою Державного вищого навчального закладу
„Ужгородський національний університет”, протокол № 2 від 28 березня 2013 року.**

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації серія ВК № 7992,
видане Державним комітетом телебачення і радіомовлення 09.10.2003 р.

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 4

ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО, ГОСПОДАРСЬКО-ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО..... 9

Брунько А.В. ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ТА РИС ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗІ СТРАХУВАННЯ У СФЕРІ ТРАНСПОРТУ.....	9
Воловик О.А. КЛАСИФІКАЦІЯ ВИДІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА: ЗАПРОВАДЖЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ПІДХОДУ ДО ПРАВОВОГО АНАЛІЗУ.....	12
Воронін Я.Г. НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН У НАФТОГАЗОВОМУ КОМПЛЕКСІ УКРАЇНИ: СТАН, НЕДОЛІКИ, ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ.....	16
Гарагонич О.В. ПРАВОВИЙ СТАТУС ГОЛОВИ ВИКОНАВЧОГО ОРГАНУ ГОСПОДАРСЬКОГО ТОВАРИСТВА.....	19
Геведзе Т.Л. УЧАСТЬ АДВОКАТА У ДОСУДОВОМУ ТА АЛЬТЕРНАТИВНОМУ ВРЕГУЛЮВАННІ ГОСПОДАРСЬКИХ СПОРІВ.....	22
Голіна О.В. ДО ПИТАННЯ ПРО ПРАВОВУ ХАРАКТЕРИСТИКУ ПОСЛУГИ В ГОСПОДАРСЬКІЙ СФЕРІ.....	25
Гофман О.Р. ПРАВОВА ПРИРОДА ВІДНОСИН, ЩО ВИНИКАЮТЬ ВНАСЛІДОК ВИКОНАННЯ ДЕРЖАВНИХ ГАРАНТІЙ.....	29
Гусь А.В. ОСОБЛИВОСТІ ВНЕСЕННЯ НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ ДО СТАТУТНОГО КАПІТАЛУ ГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРИСТВ.....	34
Єжель О.Л. ПОНЯТТЯ «ДЕРЖАВНЕ ЗАМОВЛЕННЯ» В ГОСПОДАРСЬКИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ.....	37
Ільющенко Г.В. ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРИМУСОВОЇ ЛІКВІДАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ.....	42
Махінчук В.М. ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ТА КЛАСИФІКАЦІЇ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА.....	45
Молчанова М.Є. ПИТАННЯ ВІДМЕЖУВАННЯ АУКЦІОННИХ ТОРГІВ ВІД СУМІЖНИХ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВИХ ФОРМ ТОРГІВЕЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	48
Пенчева Г.М. ПРАВОВЕ РОЗМЕЖУВАННЯ СПОСОБІВ КОМЕРЦІЙНОГО ВИКОРИСТАННЯ ДЕРЖАВНОГО МАЙНА.....	51
Перекрестная О.О. ПОНЯТТЯ ЗЛОВЖИВАННЯ ГОСПОДАРСЬКО-ПРОЦЕСУАЛЬНИМИ ПРАВАМИ ТА ЙОГО ОЗНАКИ.....	56
Сенюта С.Я. ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНІЙ ГАЛУЗІ.....	60
Фомін А.І. ДО ПИТАННЯ ПРАВОВИХ ФОРМ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ.....	62

РОЗДІЛ 5

ТРУДОВЕ ПРАВО; ПРАВО СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ..... 66

Даниліна Ю.С. ДО ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ СТОРІН ТА СУБ'ЄКТІВ СОЦІАЛЬНОГО ДІАЛОГУ.....	66
Кохан М.С. ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ЗАОХОЧЕННЯ ПРАЦІВНИКІВ ДО СУМЛІННОЇ ПРАЦІ.....	68
Поліщук М.С. СПОСОБИ «РОЗЦЕПЛЕННЯ» ВІДНОСИН У СФЕРІ ЗАЙНЯТОСТІ.....	72
Тіпа А.В. ФУНКЦІЇ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ.....	75
Чудовський В.І. СУЧАСНЕ ВИЗНАЧЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ОХОРОНОЮ ПРАЦІ.....	78
Шлапко Т.В. ПРАВОВИЙ СТАТУС ПЕНСІЙНОГО ФОНДУ УКРАЇНИ ЯК СУБ'ЄКТА ПЕНСІЙНИХ ПРАВОВІДНОСИН ПО ІНВАЛІДНОСТІ.....	80

РОЗДІЛ 6

ЗЕМЕЛЬНЕ ПРАВО; АГРАРНЕ ПРАВО; ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО; ПРИРОДОРЕСУРСНЕ ПРАВО..... 85

Гайдаржи Х.А. КОНСТИТУТИВНІ ЛОКАЛЬНІ НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АКТИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПЕРЕРОБНИХ КООПЕРАТИВІВ.....	85
Грицан О.А. ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ГРОМАДСЬКОГО КОНТРОЛЮ У СФЕРІ ВИКОРИСТАННЯ ТА ОХОРОНИ НАДР.....	88
Запорозчук А.В. ПРАВОВІ ОСНОВИ БУДІВНИЦТВА ЦЕНТРАЛІЗОВАНОГО СХОВИЩА ВІДПРАЦЬОВАНОГО ЯДЕРНОГО ПАЛИВА В УКРАЇНІ.....	92
Решетник Л.П. ОКРЕМІ ПРАВОВІ ПИТАННЯ ОХОРОНИ ТА РАЦІОНАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ ОБ'ЄКТІВ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ В УКРАЇНІ (НА ПРИКЛАДІ ШАЦЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ПРИРОДНОГО ПАРКУ).....	95

немає, тому даний акт є необов'язковим конститутивним локальним нормативно-правовим актом. Врахування правових та функціональних особливостей с/г переробних кооперативів повинно втілюватися в розробку Примірного статуту с/г переробного кооперативу. Прийняття положень про органи та положення про майнові фонди с/г переробного кооперативу не є обов'язковим та залежить в більшій мірі від методологічного підходу, який використовується при розробці статуту.

Подальші наукові розвідки доцільно здійснювати в аспекті дослідження правових особливостей виробничих та організаційних локальних нормативно-правових актів с/г переробних кооперативів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кодавлович В. А. Правові проблеми створення і функціонування кооперативів / Кодавлович В. А. // Радянське право. – 1991. – № 12. – С. 8–10.
2. Павленчик Н. Ф. Зasadничі підходи до створення обслуговуючого кооперативу / Павленчик Н. Ф. // Кооперативний маркетинг в агробізнесі: проблеми і перспективи розвитку в Україні : матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Житомир, 5-7 квітня 2012 р.). – Житомир : Вид-во ЖНАЕУ, 2012. – 394 с.
3. Федорович В. І. Правові основи створення та діяльності сільськогосподарських кооперативів в Україні / В. І. Федорович. – Львів, 1998. – 144 с.
4. Кучеренко І. М. Організаційно-правові форми юридичних осіб приватного права : монографія. – К. : Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2004. – 328 с.
5. Уркевич В. Ю. Становлення сільськогосподарських кооперативів в умовах ринкової економіки України: деякі правові аспекти : монографія / Уркевич В. Ю. – Х. : ТОВ «Одісей», 2004. – 120 с.
6. Білека А. А. Локальні нормативно-правові акти сільськогосподарських кооперативів : автореф. дис. на здобуття ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.06 – земельне право; аграрне право; екологічне право; природоресурсне право / А. А. Білека. – Запоріжжя, 2011. – 20 с.

УДК 349:622

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ГРОМАДСЬКОГО КОНТРОЛЮ У СФЕРІ ВИКОРИСТАННЯ ТА ОХОРОНИ НАДР

THE PROBLEM ISSUES OF LEGAL REGULATION OF PUBLIC CONTROL IN THE SPHERE OF MINERAL RESOURCE USE AND PROTECTION

Грицан О.А.,

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри конституційного, міжнародного
та адміністративного права*

Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

У статті досліджено особливості нормативного забезпечення громадського екологічного контролю, зокрема – громадського контролю за використанням та охороною надр. Зроблено висновок про необхідність врегулювання громадського контролю за використанням та охороною надр на нормативному рівні шляхом прийняття Положення про громадський контроль в галузі охорони навколишнього природного середовища та використання природних ресурсів.

Ключові слова: екологічний контроль, громадський контроль, надра, навколишнє природне середовище.

В статье исследованы особенности нормативного обеспечения общественного экологического контроля, в том числе – общественного контроля над использованием и охраной недр. Сделан вывод о необходимости урегулирования общественного контроля над использованием и охраной недр на нормативном уровне путем принятия Положения об общественном контроле в области охраны окружающей природной среды и использования природных ресурсов.

Ключевые слова: экологический контроль, общественный контроль, недра, окружающая природная среда.

In the article it is analyzed the peculiarities of regulative provision of public ecological control, namely public control of mineral resource use and protection. The conclusion is made about the necessity of regulation of public control of mineral resource use and protection on legislative level by adoption of the Regulation about public control in the sphere of natural environmental protection and natural resource use.

Key words: ecological control, public control, mineral resources, environment.

Постановка проблеми. Правове закріплення плюралізму форм власності та перехід до ринкової економіки вимагають принципово нових підходів до участі громадськості в управлінні державним фондом надр.

На сьогодні в Україні зберігаються значні обсяги видобутку мінеральної сировини. В більшості випадків використання надр пов'язане з екологічними ризиками, оскільки діяльність гірничовидобувних підприємств має потужний негативний вплив на довкілля та

пов'язана з накопиченням великої кількості промислових відходів. Окрім забруднення земель, атмосфери та водних об'єктів, погіршення умов існування флори і фауни, така діяльність може призводити до зростання захворюваності серед населення. Жоден вид надрокористування не відбувається без одночасної експлуатації взаємопов'язаних з надрами природних ресурсів, особливо земель. За таких умов відсутність надрокористування серед об'єктів громадського контролю, при-

таманне чинному законодавству України, видається необґрунтованим. Громадський контроль за раціональним використанням та охороною надр, будучи незалежним від державних структур та відомчих інтересів, стає об'єктивною необхідністю для забезпечення права людини на безпечне для життя і здоров'я довкілля. Метою такого контролю виступає не лише забезпечення відповідності поведінки окремих фізичних та юридичних осіб приписам екологічного законодавства, але й дотримання цих приписів органами державної влади та місцевого самоврядування в процесі їх діяльності.

Стан дослідження. У еколого-правовій доктрині проблеми громадського контролю за використанням та охороною надр досліджуються в межах громадського екологічного контролю (О.В. Артеменко, Н.Р. Кобецька, Г.В. Мороз, Ю.С. Шемшученко). Таким чином, питань правового регулювання громадського надрового контролю у юридичній науці торкаються доволі епізодично, досліджуючи їх у системі значно ширшого кола суспільних відносин. Тому метою статті є з'ясування сутності громадського контролю за використанням та охороною надр, аналіз об'єктного і суб'єктного складу цих правовідносин та формулювання пропозицій щодо вдосконалення законодавства вказаній сфері.

Виклад основного матеріалу. Традиційно громадський екологічний контроль прийнято класифікувати в залежності від виду природного ресурсу, щодо якого здійснюються охоронні заходи. Чинним законодавством передбачено здійснення громадського контролю за охороною та використанням земель (ст. 190 Земельного кодексу України), лісів (ст. 27 Лісового кодексу України), вод (п. 5 ч. 1 ст. 11, ст. 20 Водного кодексу України), тваринного світу (ст. 58 Закону України «Про тваринний світ»), рослинного світу (ст. 37 Закону України «Про рослинний світ»), атмосферного повітря (ст. 30 Закону України «Про охорону атмосферного повітря»). Водночас громадський контроль за раціональним використанням та охороною надр нормативно-правовими актами не врегульовано. В новій редакції ст. 12 Кодексу України про надра лише зазначається, що громадяни та їх об'єднання мають право на участь у розробленні та здійсненні заходів з питань раціонального використання та охорони надр, які здійснюють органи виконавчої влади, органи влади Автономної Республіки Крим та органи місцевого самоврядування.

Не вирішує вказаної проблеми і чинне Положення про громадських інспекторів з охорони довкілля від 27 лютого 2002 року № 88, де нема жодної вказівки на громадський контроль за використанням та охороною надр. Слід зауважити, що в Положенні про громадський контроль у галузі охорони навколишнього природного середовища, затвердженому наказом Мінприроди від 4 серпня 1994 року № 81, надра містилися у переліку об'єктів громадського екологічного контролю. Однак цей нормативно-правовий акт втратив чинність з прийняттям Положення про громадських інспекторів з охорони навколишнього природного середовища від 5 липня 1999 року № 150. Норма про надра як об'єкт громадського контролю з цього документа була вилучена [1, с. 151].

За відсутності правових приписів про можливість здійснення громадського контролю за використанням та охороною надр, чинним законодавством передбачено громадський контроль за використанням підземних

вод, які є ресурсами надр. Відповідно до ст. 20 Водного кодексу України, громадськими інспекторами з охорони навколишнього природного середовища здійснюється громадський контроль за використанням вод та відтворенням водних ресурсів. У випадку здійснення контролю за видобутком підземних вод громадський інспектор може перевіряти, окрім дозвільних документів, відповідність обладнання свердловин відповідним проектам, нормам та правилам, а також наявність зон санітарної охорони вод та їх відповідне обладнання.

Варто зазначити, що питання громадського екологічного контролю Законом України «Про охорону навколишнього природного середовища» в цілому врегульоване недосконало та не відповідає сучасним вимогам. У першу чергу це стосується окресленого законом кола контролюючих суб'єктів. Так, в ст. 68 Закону зазначається, що громадський контроль у галузі охорони навколишнього природного середовища здійснюється громадськими інспекторами охорони навколишнього природного середовища згідно з Положенням, яке затверджується спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з питань екології та природних ресурсів. Таким чином, суб'єктами громадського екологічного контролю є виключно громадські інспектори.

Однак в науковій літературі коло суб'єктів цієї діяльності трактується ширше. Сюди, зокрема, відносять громадські природоохоронні формування, об'єднання в які є одним із законодавчо закріплених суб'єктивних екологічних прав громадян України. На думку Г.В. Мороз громадський екологічний контроль здійснюється громадськими природоохоронними об'єднаннями та окремими громадянами в межах їх повноважень та прав, визначених законодавством. При цьому громадські інспектори в галузі охорони довкілля, на думку дослідниці, є спеціальними суб'єктами здійснення екологічного контролю, які, крім загальних прав, що забезпечують участь громадськості в діяльності по охороні довкілля, наділені додатковими правами контрольного характеру [2].

Аналіз наукових джерел дають можливість виокремити два підходи щодо розуміння громадського екологічного контролю.

У вузькому розумінні – це діяльність громадських інспекторів з охорони навколишнього природного середовища, спрямована на попередження, виявлення та припинення порушень екологічного законодавства з боку підприємств, установ, організацій та окремих громадян. В силу положень Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» та Положення про громадських інспекторів з охорони довкілля, можна стверджувати, що саме таке розуміння громадського контролю закріплено на нормативному рівні.

Однак, на нашу думку, такий підхід не враховує всіх особливостей громадського екологічного контролю. Окрім обмеження складу контролюючих суб'єктів, за такого підходу відбувається також звуження об'єкта контрольних правовідносин: громадські інспектори не можуть здійснювати контроль щодо відповідності нормам екологічного законодавства актів, дій або бездіяльності органів державної влади та місцевого самоврядування, оскільки працюють або спільно з ними, або за їхнім направленням. На це звертає увагу О.К. Голіченков, зазначаючи, що «мета громадського контр-

олю, в тому вигляді, як вона представлена в діючому законодавстві – надати допомогу державним органам у проведенні заходів по охороні природи і раціональному використанні природних ресурсів» [3, с. 52]. Тому, на нашу думку, громадське інспектування варто розглядати лише як окремий, але не єдиний спосіб здійснення громадського екологічного контролю.

Громадські інспектори з охорони навколишнього природного середовища, серед іншого, беруть участь у проведенні спільно з працівниками органів державного контролю рейдів та перевірок щодо додержання підприємствами, установами, організаціями та громадянами законодавства про охорону навколишнього природного середовища, додержання норм екологічної безпеки та використання природних ресурсів, проводять перевірки і складають протоколи про порушення законодавства про охорону навколишнього природного середовища і подають їх органам державного контролю в галузі охорони навколишнього природного середовища та правоохоронним органам для притягнення винних до відповідальності.

У разі нормативного закріплення надкористування серед об'єктів громадського екологічного контролю, громадським інспекторам необхідно надати право здійснювати перевірки щодо наявності у передбачених законом випадках спеціального дозволу на користування надрами, відповідності діяльності суб'єкта надкористування дозвільним умовам; наявності передбачених дозволів додатків; наявності Акту про надання гірничого відводу, копії топографічного плану з відповідним написом та довідки про реєстрацію гірничого відводу у випадках, передбачених законодавством; дотримання норм щодо розміщення відходів гірничої промисловості тощо [4, с. 49].

Широке трактування громадського екологічного контролю передбачає багатогранний спектр діяльності окремих громадян та природоохоронних громадських об'єднань, спрямований на забезпечення дотримання екологічного законодавства перш за все органами державної влади та бізнесовими структурами. До заходів громадського контролю у широкому розумінні, як зазначається в літературі, належать: громадські слухання по результатам оцінки впливу запланованої діяльності на навколишнє середовище, участь громадськості у прийнятті екологічно значимих рішень у рамках громадської екологічної експертизи, витребування від підприємств і державних органів інформації про природоохоронну діяльність і стан навколишнього природного середовища [5, с. 473].

Окремої уваги заслуговує питання визнання окремого громадянина України суб'єктом екологічного контролю. На нашу думку, здійснення громадського контролю стосовно охорони і використання природних ресурсів є складовою реалізації права на безпечне для життя та здоров'я довкілля. Таким чином, здійснення громадського екологічного контролю є формою самозахисту законних прав та інтересів громадян. Звідси випливає, що суб'єктом громадського екологічного контролю може бути будь-який громадянин України. Однак здійснення окремими громадянами контролю за використанням та охороною надр видається дещо проблематичним у зв'язку із відсутністю у них спеціальних знань в цій сфері. Тому основним суб'єктом громадського екологічного контролю, в широкому розумінні,

слід вважати громадські природоохоронні об'єднання, статутами яких передбачається здійснення контрольної діяльності у сфері охорони навколишнього природного середовища та використання природних ресурсів.

Варто зазначити, що при такому підході доволі важко встановити межі між громадським екологічним контролем та іншими формами громадського екологічного управління. У ст. 21 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» зазначено, що громадські природоохоронні організації, як органи громадського управління, серед іншого, мають право брати участь у проведенні центральним органом виконавчої влади, що реалізовує державну політику із здійснення нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів перевірок виконання підприємствами, установами та організаціями природоохоронних планів і заходів; проводити громадську екологічну експертизу, обнародувати її результати і передавати їх органам, уповноваженим приймати рішення, вільного доступу до екологічної інформації, брати участь у підготовці проектів нормативно-правових актів з екологічних питань, оскаржувати в установленому законом порядку рішення про відмову чи несвоєчасне надання за запитом екологічної інформації або неправомірне відхилення запиту та його неповне задоволення.

За своїм змістом громадський контроль – це, в першу чергу, протидія громадян незаконній діяльності широкого кола суб'єктів (органів державної влади та місцевого самоврядування, що здійснюють управління фондом надр, фізичних та юридичних осіб-користувачів надр), яка негативно впливає на стан навколишнього природного середовища. З цього випливає, що відмежування громадського контролю від деяких форм громадського управління є доволі умовним. Тому варто погодитись із твердженням Г.В. Мороз про те, що «ознаки контрольної діяльності пронизують практично усі сфери громадської природоохоронної діяльності, підносячи його на порядок вище інших форм участі громадськості у прийнятті екологічно значущих рішень» [2].

Право вільного доступу до екологічної інформації, право оскарження в установленому законом порядку рішення про відмову чи несвоєчасне надання за запитом екологічної інформації або неправомірне відхилення запиту та його неповне задоволення визнаються законом різновидами громадського управління. Однак, слушною є думка, що «будь-який кваліфікований контроль можливий лише при наявності достатньо повної інформації про підконтрольну діяльність» [6, с. 82]. Тому одержання екологічної інформації виступає необхідною умовою існування громадського контролю, і часто – його початковою стадією.

На жаль, в Україні досі не сформована практика надання органами державного контролю інформації про стан довкілля, в тому числі – інформації про стан використання та охорони надр громадськості. Як правило, керівники місцевих державних екологічних інспекцій рідко виступають у місцевих засобах масової інформації і зустрічаються з представниками громадських природоохоронних об'єднань.

Участь громадян у здійсненні громадської екологічної експертизи, а також у процедурі оцінки впливу діяльності на навколишнє природне середовище мож-

на вважати попереджувальною формою громадського контролю. Так, у 2005 році громадськість взяла активну участь у демонстраційному проекті для визначення оцінки впливу на навколишнє середовище розробки Пасічнянського нафтового родовища, що знаходиться в Надвірнянському районі Івано-Франківської області. Зокрема, серед вжитих заходів було обрання громадської дорадчої ради, проведення громадських слухань, створення інформаційних пунктів з відповідними стендами [7, с. 19].

Право громадян на проведення громадської екологічної експертизи закріплено Законом України «Про екологічну експертизу». Громадські організації екологічного спрямування можуть бути суб'єктами громадської екологічної експертизи. З метою врахування громадської думки суб'єкти екологічної експертизи організовують публічні слухання або відкриті засідання. Окрім цього, представники громадськості можуть виступати у засобах масової інформації, подавати письмові зауваження, пропозиції і рекомендації, включатися до складу експертних комісій, груп по проведенню громадської екологічної експертизи. З положень Закону випливає, що об'єктами екологічної експертизи можуть бути проекти нормативно-правових актів, які стосуються використання та охорони надр, а також діючі об'єкти та комплекси, діяльність яких пов'язана із користуванням надрами та має значний негативний вплив на стан природного середовища.

На нашу думку, з метою покращення контрольних правовідносин у сфері громадського екологічного контролю, в тому числі – за використанням та охороною надр, необхідним є внесення змін до Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» та прийняття загального Положення про громадський контроль в галузі охорони навколишнього природного середовища та використання природних ресурсів. Зміни в законодавстві повинні закріпити, насамперед, широке розуміння громадського екологічного контролю, визнавши суб'єктами його здійснення не лише громадських інспекторів, але й окремих громадян та громадські об'єднання природоохоронного спрямування.

Чинним законодавством практично не врегульовано порядку взаємодії органів державного контролю із громадськістю. В новому Положенні необхідно передбачити, що така взаємодія може здійснюватися різними способами. Окрім спільного проведення перевірок

дотримання чинного екологічного законодавства, здійснення інших заходів, спрямованих на його виконання, а також підготовки громадських інспекторів, це може бути також спільна розробка різноманітної інструктивно-методичної та нормативно-технічної документації з питань здійснення екологічного контролю.

Доцільним видається закріплення на нормативному рівні прав суб'єктів громадського екологічного контролю, а саме: за результатами участі в перевірках оформляти особливу думку та включати її в матеріали перевірок; подавати клопотання до Держекоінспекції про направлення державних інспекторів для участі в перевірках, що здійснюються в рамках громадського екологічного контролю; вносити пропозиції державним екологічним інспекторам про попередження та усунення екологічних правопорушень та притягнення до відповідальності винних осіб; звертатися до Держекоінспекції з проханням відкритого обговорення результатів екологічного контролю; вносити запити та отримувати інформацію про заходи, застосовані до правопорушників у результаті проведених перевірок; брати участь у прийнятті рішень щодо застосування заходів до правопорушників за результатами перевірок, що проводилися за участі громадськості [1, с. 164].

Висновки. Виходячи із сказаного, громадський контроль за використанням та охороною надр можна визначити як діяльність громадян України та громадських природоохоронних об'єднань, направлену на попередження та припинення порушень чинного законодавства про надра органами державної влади, органами місцевого самоврядування та їх посадовими особами, підприємствами, установами та організаціями незалежно від форми власності, а також фізичними особами.

Необхідним заходом вбачається закріплення надкористування на законодавчому рівні об'єктом громадського екологічного контролю шляхом внесення змін до Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» і прийняття Положення про громадський контроль в галузі охорони навколишнього природного середовища та використання природних ресурсів. Окремий розділ цього Положення повинен бути присвячений особливостям здійснення громадського контролю за використанням та охороною надр, що надасть змогу громадянам законними способами впливати на покращення сучасного стану надкористування в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Грицан О.А. Правові засади екологічного контролю за використанням та охороною надр: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.06 / Грицан Ольга Анатроліївна; Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника. – Івано-Франківськ, 2009. – 197 с.
2. Мороз Г.В. Правове регулювання участі громадськості в прийнятті рішень у галузі охорони довкілля: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.06 [Електронний ресурс] / Г.В. Мороз. – Київ, 2006. – 20 с. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/ard/2006/06mgvgod.zip>
3. Голиченков А.К. Экологический контроль: теория и практика правового регулирования / Голиченков А.К. – М.: Изд-во МГУ, 1992. – 162 с.
4. Грицан О.А. До питання громадського контролю за використанням та охороною надр / О.А. Грицан // Становление современной науки – 2006: материалы Международной научно-практической конференции (Днепропетровск, 16-30 октября 2006 г.). – Днепропетровск: Наука и образование, 2006. – Т. 5: Право. – С. 48-50.
5. Бринчук М.М. Экологическое право (право окружающей среды): Учебник для высших юридических учебных заведений / Бринчук М.М. – М.: Юристъ, 1998. – 688 с.
6. Боголюбов С.А. Правовое стимулирование гласности экологических мероприятий / С.А. Боголюбов // Советское государство и право. – 1986. – № 8. – С. 80 – 88.
7. Кравчук Л.П. Участь громадськості Надвірнянщини у виконанні демонстраційного проекту для вирішення оцінки впливу на навколишнє середовище розробки Пасічнянського родовища / Л.П. Кравчук // Екологічний вісник. – 2005. – № 3. – С. 19.